

ROLUL ECONOMIEI SOCIALE ȘI SOLIDARE ÎN DEZVOLTAREA CIVICĂ ȘI PROFESIONALĂ A TINERILOR

THE ROLE OF THE SOCIAL AND SOLIDARITY ECONOMY IN THE CIVIC AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF YOUNG PEOPLE

*președinte Asociația CRIES-Centrul
de Resurse pentru Inițiative
Etice și Solidare*

**Mihaela
Lavinia
VETAN**

*President CRIES-Resources Center
for Ethical and Solidarity based
Initiatives*

Rezumat: Începând cu anul 2016, asociația CRIES-Centrul de Resurse pentru Inițiative Etice și Solidare (www.cries.ro) participă la un program european ce promovează introducerea economiei sociale și solidare în învățământul profesional și tehnic.

Demersul este dezvoltat în parteneriat cu mai multe organizații și rețele de economie socială și solidară, cu sprijin financiar din partea Comisiei Europene, prin programul Erasmus+.

Dintre rezultatele obținute, amintim:

- Realizarea unei cartografieri privind programele de formare în domeniul economiei sociale și solidare și identificarea principalelor constrângeri legate de introducerea unor programe de formare în domeniul ESS în Bulgaria, Grecia, Italia, Portugalia și România;
- Identificarea unui profil al formatorului în domeniul economiei sociale și solidare;
- Dezvoltarea unor module de formare în domeniul economiei sociale și solidare și pilotarea acestora prin implicarea unor profesori din învățământul profesional și tehnic, al elevilor și experților din domeniul economiei sociale și solidare;
- Dezvoltarea și pilotarea unei metodologii participative de promovare a economiei sociale și solidare în școli;
- Dezvoltarea unei rețele internaționale de învățare în domeniul economiei sociale și solidare.

Militând pentru inovare în învățământul profesional și tehnic, dorim să contribuim la dezvoltarea civică și profesională a tinerilor, prin integrarea unor modele socio-economice

Summary: Starting with 2016, the association CRIES-Resource Center for Ethical and Solidarity Initiatives (www.cries.ro) participates in a European program that promotes the introduction of the social and solidarity economy in vocational and technical education.

The approach is developed in partnership with several organizations and networks of social and solidarity economy, with financial support from the European Commission, through the Erasmus + program.

Among the main results, we mention:

- Carrying out a mapping on training programs in the field of social and solidarity economy and identification of main constraints to introduce training programs for SSE in Bulgaria, Greece, Italy, Portugal and Romania;
- Identifying a profile of the trainer in the field of social and solidarity economy;
- Development of training modules in the field of social and solidarity economy and piloting them by involving teachers in vocational and technical education, students and experts in the field of social and solidarity economy;
- Development and piloting of a participatory methodology for promoting the social and solidarity economy in schools;
- Development of an international learning

alternative în setul de atitudini și idei cu care să iasă din școală.

La baza demersului nostru se găsesc două premise importante, respectiv:

Economia Socială și Solidară (ESS): o alternativă socio-economică: ESS se prezintă din ce în ce mai mult ca un model socio-economic vibrant și promițător în Uniunea Europeană și în diferite alte părți din lume. ESS este un demers transformativ, critic și pluralist, care include toate tipurile de activități socio-economice, promovând democrația în relațiile de muncă și la nivelul comunității, diversitatea culturală și justiția socială. Bazat pe conștientizarea ecologică referitoare la limitele Planetei, acest model stimulează cooperarea locală și descentralizată pentru a îmbunătăți condițiile de viață ale oamenilor.

Învățământul Profesional și Tehnic: un instrument pentru schimbarea socială: o schimbare de paradigmă implică și o schimbare a conștiinței. Formarea inițială și continuă joacă un **rol important în acest proces**. Ca un instrument pentru schimbarea socială, formarea are un potențial important de a transforma adulții și tinerii în cetățeni și profesioniști capabili să facă față schimbărilor emergente din societate. În acest scop, conținutul și metodologiile de formare trebuie să fie inovatoare.

În România, programul a fost pilotat de către CRIES în Timișoara, prin construirea unor parteneriate de lungă durată cu școli și organizații din domeniul economiei sociale și solidare.

Cuvinte cheie: educație pentru schimbare socială, economie socială și solidară, CRIES, învățământ profesional și tehnic, pedagogie pentru promovarea economiei sociale

1. Parteneriat transnațional pentru promovarea economiei sociale și solidare în învățământul profesional și tehnic:

Începând cu anul 2016 se formează un parteneriat transnațional, alcătuit din organizații din mai multe țări europene, printre care și România, care își propune analizarea și promovarea

network in the field of social and solidarity economy.

Striving for innovation in **Vocational Educational Training (VET)** programs, we seek to contribute to the civic and professional development of people, through the integration of alternative socioeconomic models into their ideas and attitudes.

At the base of our approach are two important premises, respectively:

Solidary Social Economy socioeconomic alternatives: SSE increasingly asserts itself as a vibrant and promising socio-economic model in the EU and in various parts of the world. SSE is a transformative, critical and plural approach towards all socio-economic activities, which promotes democracy at work and in the community, emancipatory relations, cultural diversity, and social justice. Based on an ecological awareness of the planet Earth, it stimulates local and decentralized cooperation to improve the living conditions of people.

Educational Vocational Training tool for social change: a paradigm shift implies a change in consciousness. Initial and continuing training plays a key role in this process. As a tool for social change, training has enormous potential to transform adults and younger generations into citizens and professionals capable of dealing with emerging changes in society. To this end, training content and methodologies must be innovative.

In Romania, the program was piloted by CRIES in Timișoara, building alliances with several schools and organizations from Social Solidarity Economy.

Keywords: education for social change, social and solidarity economy, CRIES, vocational and technical education, pedagogy for the promotion of the social economy

accesului la formare privind economia socială și solidară în învățământul profesional și tehnic. În perioada 2016-2021, partenerii implicați în acest demers au implementat două proiecte co-finanțate prin programul Eramsus+¹, care au permis realizarea următoarelor rezultate²:

- Realizarea unei cartografieri privind programele de formare în domeniul economiei sociale și solidară, și identificarea principalelor constrângeri legate de introducerea unor programe de formare în domeniul ESS în Bulgaria, Grecia, Italia, Portugalia și România;
- Identificarea unui profil al formatorului în domeniul economiei sociale și solidară;
- Dezvoltarea a 3 module de formare în domeniul economiei sociale și solidară și pilotarea acestora prin implicarea unor profesori din învățământul profesional și tehnic, a elevilor și experților din domeniul economiei sociale și solidară;
- Dezvoltarea și pilotarea unei metodologii participative de promovare a economiei sociale și solidară în școli;
- Dezvoltarea unei rețele internaționale de învățare în domeniul econo-

1. Transnational partnership for the promotion of the social and solidarity economy in vocational and technical education:

Starting with 2016, a transnational partnership is formed, made up of organizations from several European countries, including Romania, which aims to analyze and promote access to training on social and solidarity economy in vocational and professional education. In the period 2016-2021, the partners involved in this approach implemented two projects co-financed by the Erasmus + program, which allowed the achievement of the following results:

- Mapping of training programs in the field of social and solidarity economy and identifying the main constraints related to the introduction of SSE training programs in Bulgaria, Greece, Italy, Portugal and Romania;
- Identifying a profile of the trainer in the field of social and solidarity economy;
- Development of 3 training modules in the field of social and solidarity economy and their piloting through the involvement of teachers from vocational and professional education, students and experts in the field of social and solidarity economy;
- Development and piloting of a participatory methodology for promoting the social and solidarity economy in schools;
- Development of an international learning community in the field of

¹ Primul proiect, "Social and Solidarity Economy in Europe: affirming a new paradigm through IVET curricula innovation", a fost implementat în perioada 2016-2018, având ca parteneri: APDES (Portugalia-lider de parteneriat), ASPECT (Bulgaria), CRIES (România), GLAFKA (Republica Cehă), IED (Grecia), SOLIDARIUS (Italia), RIPESS Europe și TECHNET (Germania). Cel de-al doilea proiect, „Consolidarea competențelor și aptitudinilor formatorilor din învățământul profesional și tehnic” (implementat în perioada 2018-2021, a avut ca parteneri următoarele organizații: APDES (Portugalia- lider de parteneriat), CRIES (România), DOCK (Grecia), SOLIDARIUS (Italia), MES (Franța), RIPESS Europe, TECHNET (Germania).

² Mai multe informații despre rezultatele și instrumentele dezvoltate pot fi obținute aici: <https://ripest.eu/en/ivet-and-sse/>; <https://ripest.eu/en/sse-vet-2/>

miei sociale și solidarare;

- Dezvoltarea unui Plan de acțiune pentru promovarea economiei sociale în învățământul profesional și tehnic.

În articolul de față vom prezenta câteva informații privind primele două rezultate enunțate mai sus, respectiv cartografierea cursurilor de formare privind ES și profilul formatorului din ES.

2. Scurtă inventariere a programelor de formare privind ESS din România:

Ca urmare a procesului de mapare privind programele de economie socială existente în România, la nivelul anului 2019, au fost identificate următoarele tipuri de formări privind economia socială:

a). Cursuri de specializare acreditate, de scurtă durată¹: în România sunt înregistrate trei coduri CAEN cu referire la domeniul economiei sociale:

- antreprenor în economia socială – COR 112032. Condiții de acces: studii medii;
- manager întreprindere socială – COR 112036. Condiții de acces: studii liceale;
- specialist în economia socială – COR 341206. Condiții de acces: studii universitare, cu diplomă de licență.

¹ De cele mai multe ori, aceste cursuri de specializare sunt organizate în cadrul unor proiecte cu finanțare europeană, care vizează dezvoltarea economiei sociale, antreprenoriatului social, dezvoltarea comunitară. Cursurile sunt furnizate atât de către organizații neguvernamentale (ex: Fundația Alături de Voi, Fundația Civitas, Fundația NESsT, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile), cât și de firme de training specializate. Dacă cursurile sunt organizate în cadrul unor proiecte cu finanțare europeană, acestea sunt oferite participanților în mod gratuit.

social and solidarity economy;

- Development of an Action Plan for the promotion of the social economy in vocational and professional education.

In this article, I will present some information regarding the first two results stated above, namely the mapping of SE training courses and the profile of the trainer involved in SE.

2. Short inventory of SSE training programs in Romania:

As a result of the mapping process regarding the existing social economy training programs in Romania, at the level of 2019, the following types of training on the social economy were identified:

a) *Accredited, short-term specialization courses:* in Romania, there are three CAEN codes registration with reference to the field of social economy:

- entrepreneur in social economy - COR 112032. Access conditions: secondary education;
- social enterprise manager - COR 112036. Access conditions: high school studies;
- specialist in social economy - COR 341206. Access conditions: university studies, with a bachelor's degree.

b) *Master's degree program:* at the level of 2019, two master's degree programs in the field of social economy were identified, in Timișoara and Cluj-Napoca:

- Master's degree in social economy, West University of Timișoara, Faculty of Sociology and Psychology;

b) Program universitar, de nivel masteral: la nivelul anului 2019 au fost identificate două programe masterale în domeniul economiei sociale, la Timișoara și Cluj-Napoca:

- **Masterat de economie socială**, Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Sociologie și Psihologie
- **Masterat Asistență socială și economie socială**, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca. Este un Joint master derulat în colaborare cu instituții de învățământ superior din Uniunea Europeană.

c) Programe de educație non-formală, care urmăresc atât dezvoltarea de deprinderi pentru antreprenori sociale, dar și abordarea altor teme legate de consumul responsabil, sectorul cooperativist, agricultura susținută se comunitate, dezvoltarea durabilă, etc. Dintre organizațiile identificate, care au implementat astfel de programe, amintim: Asociația CRIES, Asociația Mai Bine, Asociația Reper 21, Fundația Civitas, Fundația Noi Orizonturi, Laboratorul de Solidaritate. Prin intermediul acestor programe informale, subiecte privind economia socială au fost abordate și în învățământul pre-universitar, însă cu un caracter periodic și izolat. Toate organizațiile identificate activează în orașe mari (București, Cluj, Iași și Timișoara), cu o prezență redusă a acestor programe în urbanul mic și zonele rurale.

3. Care este profilul formatorului din ES? Caracteristici principale privind metodologia formării în domeniul economiei sociale:

În anul 2019, a fost aplicat în România un chestionar referitor la specificul programelor de formare privind economia socială, competențe principale ale formatorilor și caracteristici

- Master's degree in social work and Social Economy, Babeș-Bolyai University Cluj-Napoca. It is a Joint Master developed in collaboration with higher education institutions from European Union countries.

c) Non-formal education programs, which aim at developing both skills for social entrepreneurs, but also addressing other issues related to responsible consumption, the cooperative sector, community-supported agriculture, sustainable development, etc. Among the identified organizations that have implemented such programs, we mention CRIES Association, Mai Bine Association, Reper 21 Association, Civitas Foundation, Noi Orizonturi Foundation, Solidarity Laboratory. Through these informal programs, topics on the social economy were also addressed in the pre-university education system, but on an irregular and isolated basis. All the identified organizations operate in large cities (Bucharest, Cluj, Iasi and Timisoara), with a low presence of these programs in small urban and rural areas.

3. What is the profile of the trainer involved in SE? Main characteristics regarding the training methodology in the field of social economy.

In 2019, a questionnaire was applied in Romania regarding the specifics of the training programs regarding the social economy, the main competencies of the trainers,

principale ale metodologiei de formare. Chestionarul a fost transmis celor mai importante organizații implicate în derularea de programe de formare privind economia socială și unor întreprinderi sociale, înregistrând un număr total de 19 răspunsuri¹.

Mai jos, am selectat informații referitoare la câteva întrebări din chestionar, privind caracteristici principale ale unui formator în domeniul ES, principale elemente care trebuie evitate în organizarea cursurilor de formare și aspecte care ar putea contribui la creșterea impactului cursurilor privind ES:

Principalele cinci particularități ale metodelor de predare recomandate pentru cursurile care vizează economia socială (selecție)

- utilizarea de metode de educație non-formală: valorizarea studiilor de caz / bunelor practici/ învățare prin exerciții;
- punerea accentului pe înțelegere și nu pe acumulare de cunoștințe; formare adaptată la nivelul publicului țintă, multă practică;
- focus pe impactul social, focus pe management orientat către oameni, încurajarea colaborării între participanți, învățarea peer-to-peer, încurajarea inovației;
- metode de predare preponderent

and the most important characteristics of the training methodology. The questionnaire was sent to the most important organizations involved in conducting training programs on the social economy and some social enterprises, recording a total of 19 responses. Below, I have selected information about the main characteristics of a trainer in the field of SE, the main elements to avoid in the organization of training courses regarding SE, and issues that could contribute to increasing the impact of SE courses:

The main five characteristics recommended teaching methods for social economy courses (selection):

- use of non-formal education methods: valorization of case studies / good practices / learning through exercises;
- emphasizing understanding and not accumulating knowledge; training tailored to the target audience, practical activities;
- focus on social impact, focus on people-oriented management, encouraging collaboration between participants, peer-to-peer learning, encouraging innovation;
- predominantly experiential teaching methods to facilitate working with heterogeneous teams (practical experience facilitating understanding more than theoretical exposition, especially in the case of people with a low educational background);
- to be adapted to the possible vulnerable groups targeted by the so-

¹ Organizațiile care au răspuns la chestionar sunt (în ordine alfabetică): Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă, Compartimentul pentru Economie Socială, Asociația pentru Susținerea Agriculturii Tărânești, Asociația CRIES-Centrul de Resurse pentru Inițiative Etice și Solidare, Asociația Casa Plai, Asociația Caritas Câmpulung, Asociația C.A.R.P. Omenia București, Asociația ECOSENS, Asociația Mai Bine, Asociația Laboratorul de solidaritate, Asociația REPER21, Asociația Viitor Plus, Fundația ADEPT, Fundația Alături de Voi, Fundația PACT, Fundația NESsT, Fundația Noi Orizonturi, Insitutul Intercultural Timișoara, Organizația Umanitară Concordia, Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Sociologie și Psihologie, Masteratul de Economie Socială.

experiențiale pentru a facilita lucrul cu echipe eterogene (experiența practică facilitând înțelegerea mai mult decât expunerea teoretică, mai ales în cazul persoanelor cu un background educațional redus);

- să fie adaptate eventualelor grupuri vulnerabile vizate de întreprinderea socială;

Caracteristici principale ale unui formator pentru a desfășura cu succes un program de formare în domeniul economiei sociale (selecție):

- să cunoască bine domeniul economiei sociale, eventual ca practician/ să înțeleagă principiile economiei sociale și specificul antreprenoriatului social/ să fi fost implicat în proiecte de economie socială, ideal să fi făcut parte din echipa de inițiativă a unei întreprinderi sociale sau măcar ONG;
- să aibă aceleași valori necesare antreprenorilor în economie socială (*nu poți transmite valori/cunoștințe/aptitudini dacă tu nu le ai deja integrate în propria ființă și viață*)/ empatie cu managerii întreprinderilor sociale;
- să aibă un stil de predare motivant, să folosească exemple, ilustrări/studii de caz apropiate de contextul de viață al cursanților, cunoașterea unor abordări practice, să folosească metode experiențiale, provocator, cu abiliități de a crea contexte de creștere pentru participanți (*să nu predice!!*);
- abilități de formare a adulților, să aibă experiență practică în domeniul de formare (ex. *management, marketing, resurse umane*) și să fie certificat ca formator;
- să-și cunoască bine cursanții (categorie socială, condiții de trai, atitudini, valori etc.), să fi lucrat cu

cial enterprise;

Main characteristics of a trainer to successfully carry out a training program in the field of social economy (selection):

- to know well the field of social economy, possibly as a practitioner / to understand the principles of social economy and the specifics of social entrepreneurship / to have been involved in social economy projects, ideally to have been part of the initiative team of a social enterprise or at least NGO;
- to have the same values necessary for entrepreneurs in the social economy (you cannot transmit values / knowledge / skills if you have not already integrated them in your own being and life) / empathy with the managers of social enterprises;
- have a motivating teaching style / use examples / illustrations / case studies close to the students' life context / know some practical approaches / use experiential/ challenging methods, with skills to create growth contexts for participants (to do not preach !!);
- adult training skills / have practical experience in the field of training (e.g. management, marketing, human resources);
- to know their students well (social category, living conditions, attitudes, values, etc.) / to have worked with vulnerable groups as a trainer, moderator/facilitator of workshops, volunteer in social initiatives;
- respect for diversity.

grupuri vulnerabile ca formator, moderator/facilitator ateliere, voluntar în inițiative sociale;

- respect pentru diversitate.

Principalele aspecte care trebuie evitate în organizarea unor cursuri de formare în domeniul economiei sociale:

- *caracteristici legate de metodologia de formare:* abordări convenționale de predare pasivă, lipsa de exemple concrete sau experiențe în situ, informațiile pur teoretice, excesul de informație nouă, plictiseala, (supra) teoretizarea, insuficiența explicare a specificității domeniului economiei sociale, durata prelungită (sunt mai potrivite training-urile în etape);
- *caracteristici legate de selecția formatorilor:* să se lucreze cu formatori cu experiență în domeniul ESS, de obicei sunt selectați formatori care au experiență doar pe business-ul clasic, orientat spre profit;
- *caracteristici legate de selecția participanților:* recrutarea neglijentă a participanților, selecția participanților care nu sunt cu adevărat interesați de aplicare.

Principalele elemente care ar putea contribui la organizarea cu succes a unui curs de formare în domeniul economiei sociale

- *caracteristici legate de formator:* buna recrutare a trainerului, seriozitatea și punctualitatea acestuia, formatorul să aibă experiență în domeniul economiei sociale, formatorul să își cunoască grupa de participanți înainte de curs (*acele informații de care are nevoie pentru a identifica elementele specifice capacității de învățare a fiecărui participant pentru a alege metodele optime de predare*);

The main aspects that should be avoided in organizing training courses in the field of social economy:

- elements related to the training methodology: conventional approaches to passive teaching / lack of concrete examples or in situ experiences / purely theoretical information/excess of new information / (over) theorizing / insufficient explanation of the specificity of the social economy field / extended duration;
- elements related to the selection of trainers: to work with trainers with experience in the field of SSE, usually the selected trainers have experience only in the classic, profit-oriented business;
- elements related to the selection of participants: careless recruitment of participants, selection of participants who are really interested in applying.

The main elements that could contribute to the successful organization of a training course in the field of social economy

- elements related to the trainer: good recruitment of the trainer / his seriousness and punctuality / the trainer has to have experience in the field of social economy / the trainer has to know his group of participants before the course (*identify the specific elements of each participant to choose the optimal teaching methods*);
- elements related to the participants: good recruitment of par-

- *caracteristici legate de participanți:* buna recrutare a participanților; personalul din pozițiile de management să participe și la cursurile dedicate personalului din pozițiile de execuție din întreprinderile sociale;
  - *caracteristici legate de metodologia de formare:* consultarea participanților cu privire la nevoile lor de formare, folosirea studiilor de caz în situ (de exemplu, program desfășurat la o întreprindere socială), intervenții din partea unor manageri de întreprinderi sociale, cursul să fie adaptat exact activității întreprinderii sociale (exercițiile, studiile de caz să fie pe domeniul de activitate, vizând produsele/serviciile întreprinderii, profilul clienților întreprinderii etc.), folosirea de exemple din întreprinderi sociale deja existente pentru a se transmite încrederea în reușită, exerciții practice, follow-up după curs, feedback pertinent pentru proiectele participanților;
  - *altele:* buna selecție a locului unde are loc formarea.
- ticipants, the participation of the management staff in the courses dedicated to executive staff, involved in social enterprises;*
- *elements related to the training methodology:* consultation of participants on their training needs / use of on-site case studies (eg training organised at a social enterprise) / interventions by social enterprise managers / the course to be tailored to the specific activities implemented by the social enterprise (exercises, case studies to be in the field of activity, targeting the company's products / services, customer profile of the enterprise, etc.) / use of examples from existing social enterprises to convey confidence in success / practical exercises / follow-up after the course, pertinent feedback for the participants' projects;
  - *others:* good selection of the place where the training takes place.

4. Concluzii:

O schimbare de paradigmă necesită o schimbare a conștiinței, o nouă mentalitate de lucru și dezvoltare a abilităților necesare pentru schimbarea socială. De aceea, educația și formarea sunt o parte fundamentală a acestui proces, în special educația de tip VET, destinată tinerilor aflați în cea mai delicată fază a formării lor. Deși ESS este puțin prezentă în programele de formare de astăzi, ESS și VET au un teren comun: dezvoltarea abilităților cheie ale cetățeniei, atenția la dezvoltarea abilităților transversale, precum abilitățile sociale și civice, inițiativa și

4. Conclusions:

A paradigm shift requires a change of consciousness, a new work mentality and the development of skills necessary for social change. That is why education and training are a fundamental part of this process, especially VET education for young people, which are in the most delicate phase of their training. Although SSE is rarely present in today's training programs, SSE and VET have one thing in common: the development of key citizenship skills, attention to the development of transversal skills such as social

antreprenoriatul, conștientizarea și exprimarea culturală, învățarea de la egal la egal.

Aceste proiecte pilot reprezintă un punct de pornire, susținând următoarele direcții de acțiune:

- creșterea vizibilității temelor de ESS și integrarea acestora în abordările naționale și europene privind formarea profesională;
- recunoașterea și certificarea abilităților în domeniul ESS a formatorilor din învățământul profesional și tehnic;
- recunoașterea ESS ca vector de schimbare socială și economică;
- realizarea de inițiative pentru promovarea ESS în învățământul profesional.

Date de contact:

mihaela.vetan@cries.ro

and civic skills, initiative and entrepreneurship, cultural awareness and expression, learning from equal to equal.

These pilot projects are a starting point, supporting the following directions:

- increasing the visibility of SSE topics and integrating them into national and European approaches to training;
- recognition and certification of SSE skills of trainers in vocational and technical education;
- recognizing the SSE as a vector of social and economic change;
- taking initiatives to promote SSE in vocational education.

Contacts:

mihaela.vetan@cries.ro